

Nr 129.

Ankom till riksdagens kansli den 21 maj 1941 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1941/42 till folk- och småskoleseminarier m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I propositionen, nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1941/42 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln (punkterna 130 och 138 av det propositionen bilagda utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1941) föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som bleve riksdagen förelagd, beräkna för budgetåret 1940/41

dels till Folkskoleseminarier: Avlöningar ett förslagsanslag av 2,330,000 kronor;

dels till Folkskoleseminarier: Omkostnader ett förslagsanslag av 235,000 kronor;

dels till Folkskoleseminarier: Materiel, böcker m. m. ett reservationsanslag av 40,000 kronor;

dels till Småskoleseminarier: Avlöningar ett förslagsanslag av 500,000 kronor;

dels till Småskoleseminarier: Omkostnader ett förslagsanslag av 55,000 kronor;

dels till Småskoleseminarier: Materiel, böcker m. m. ett reservationsanslag av 5,000 kronor;

dels till Småskoleseminarier: Stipendier ett anslag av 13,500 kronor;

dels ock till Folkskolor m. m.: Folkundervisningens befrämjande i rikets nordligaste gränsorter ett förslagsanslag av 105,000 kronor.

Vidare har Kungl. Maj:t i nämnda statsverksproposition under kapitalbudgeten (punkten 6 av det vid propositionen såsom bilaga 4 fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1941) föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, till studielånefonden beräkna för budgetåret 1941/42 ett reservationsanslag av 200,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en den 21 mars 1941 dagtecknad proposition, nr 177, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

1. ur personalförteckningen för folkskoleseminarierna utesluta dels en av de under rubriken Tjänstemän å ordinarie stat upptagna lärarna i trädgårdsskötsel vid enkelseminarium i lönegraden A 14, dels ock den under rubriken Tjänstemän å övergångsstat upptagne läraren i manlig slöjd i lönegraden A 18;

2. godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för folkskoleseminarierna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1941/42;

3. till Folkskoleseminarierna: Avlöningar för budgetåret 1941/42 anvisa ett förslagsanslag av 2,190,000 kronor;

4. till Folkskoleseminarierna: Omkostnader för budgetåret 1941/42 anvisa ett förslagsanslag av 240,000 kronor;

5. till Folkskoleseminarierna: Materiel, böcker m. m. för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 40,000 kronor;

6. i personalförteckningen för småskoleseminarierna minska antalet ämneslärare på övergångsstat med en till 6;

7. godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för småskoleseminarierna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1941/42;

8. till Småskoleseminarierna: Avlöningar för budgetåret 1941/42 anvisa ett förslagsanslag av 457,600 kronor;

9. till Småskoleseminarierna: Omkostnader för budgetåret 1941/42 anvisa ett förslagsanslag av 57,400 kronor;

10. till Småskoleseminarierna: Materiel, böcker m. m. för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 7,000 kronor;

11. till Fortbildningskurser för folk- och småskollärare för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 30,000 kronor;

12. till Folkskolor m. m.: Folkundervisningens befrämjande i rikets nordligaste gränsorter m. m. för budgetåret 1941/42 anvisa ett förslagsanslag av 120,500 kronor;

13. bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 21 mars 1941 anförts, meddela bestämmelser rörande studielån för elever vid folk- och småskoleseminarier;

14. till Studielånefonden för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 200,000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *E. Sjödahl* (I: 207) och den andra inom andra kammaren av fröken *Ebon Andersson* i Stockholm och fru *Ruth Gustafson* (II: 276), vari hemställts, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 177

måtte uttala sig för att intagning av nya elever i klass I höstterminen 1941 må äga rum med högst 12 elever vid folkskoleseminariet i Göteborg och högst 12 elever vid folkskoleseminariet i Stockholm;

dels två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *E. Sjödahl m. fl.* (I: 206) och den andra inom andra kammaren av herr *N. A. Larsson* i Östersund *m. fl.* (II: 277), vari hemställts,

1:o) att för läsåret 1941/42 en kompensation med två tredjedelar av löneminskningen må beredas de ordinarie övningslärare vid folk- och småskoleseminarierna, som få sina tjänstgöringstimmar minskade genom den begränsade elevintagningen och som icke kunna få fyllnadstjänstgöring vid vederbörande seminarium eller vid annan läroanstalt, samt att till grund för beräkningen av löneminskningen må läggas det högsta antal veckotimmar, som läraren visat sig ha undervisat vid seminariet under något av läsåren 1938/39—1940/41, och

2:o) att hos Kungl. Maj:t måtte göras hemställan om snar utredning rörande övningslärarnas avlöningsförhållanden, varvid särskilt bör undersökas, huru avlöningen må kunna göras mindre beroende än nu av växlingarna i tjänstgöringens omfattning;

dels två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *D. Norman* (I: 217) och den andra inom andra kammaren av herr *L. V. Lindén* (II: 290), vari hemställts, att riksdagen med anledning av propositionen nr 177 och i överensstämmelse med skolöverstyrelsens förslag måtte besluta att till Fortbildningskurser för folk- och småskollärare för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 71,300 kronor;

dels en inom andra kammaren av herr *I. Österström* väckt motion (II: 275), vari hemställts, att av det anslag, 30,000 kronor, som enligt Kungl. Maj:ts proposition, nr 177, bör anvisas till fortbildningskurser för folk- och småskollärare, 500 kronor må utgå till en 17 veckors kurs av den typ, skolöverstyrelsens förslag gäller, att anordnas vårterminen 1942 vid småskoleseminariet i Härnösand;

dels ock två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *C. Fr. Carlström m. fl.* (I: 218) och den andra inom andra kammaren av herr *E. Hage m. fl.* (II: 291), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att språktillägg skall utgå efter den 30 juni 1941 med angivet belopp till samtliga folk- och småskollärare i ovan angivna skoldistrikt, vilka hittills erhållit sådant tillägg, samt att riksdagen ville till Folkskolor m. m.: Folkundervisningens befrämjande i rikets nordligaste gränsorter m. m. för budgetåret 1941/42 anvisa ett förslagsanslag av kronor 153,500 eller 33,000 kronor utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för de motionsvis gjorda yrkandena, hänvisas, i den mån desamma ej framgå av nedan lämnade redogörelse, till motionerna I: 207, I: 206, I: 217, II: 275 och I: 218.

I. Förslagsanslaget till Folkskoleseminarierna: Avlöningar.**a) Seminarieorganisationen.**

Den normala organisationen, anpassad efter en examination av 384 elever för år, omfattar alltså tio fyraåriga linjer, varav tre uteslutande för manliga elever, tre uteslutande för kvinnliga elever och fyra för såväl manliga som kvinnliga elever. Vidare finnas fem tvååriga studentlinjer, varav två uteslutande för manliga elever och tre för både manliga och kvinnliga elever. Slutligen finnes en tvåårig linje för utbildning av småskollärarinnor till folkskollärarinnor (Falun).

Seminarierna i Karlstad, Linköping och Uppsala äro avsedda för manliga elever, seminarierna i Falun, Kalmar och Stockholm för kvinnliga elever samt seminarierna i Göteborg, Luleå, Lund och Umeå för såväl manliga som kvinnliga elever.

Under i n n e v a r a n d e l ä s å r äro nya elever intagna endast vid två fyraåriga linjer, nämligen en för manliga elever i Göteborg och en för kvinnliga elever i Stockholm.

Läraryrket och examinationens omfattning.

Skolöverstyrelsen har föreslagit, att inga nya elever skola intagas vid folkskoleseminarierna under nästa läsår.

Överstyrelsen har med ledning av tillgängliga uppgifter sökt ställa en prognos för den närmaste femårsperioden och har därvid, såvitt angår förändringar i antalet folkskollärartjänster, byggt på de uppgifter, som folkskolans besparingssakkunniga lagt till grund för sitt förslag rörande rationaliseringsåtgärder inom folkskoleväsendet. Sålunda har överstyrelsen räknat med följande förändringar:

Läsåret 1939/40	— 104	} — 644
» 1940/41	— 540	
» 1941/42	— 222	} — 438
» 1942/43	— 98	
» 1943/44	— 102	
» 1944/45	— 48	
» 1945/46	+ 32	
Totalminskning 1,082		

Skolöverstyrelsens prognos rörande läraryrket för den närmaste framtiden kan sammanfattas sålunda:

Läsår	Läraryrkesöverskott(+) resp. brist(—)	Avgång	Nya lärare
1939/40	— 100	— 334	+ 156
1940/41	+ 500	— 347	+ 365
1941/42	+ 754	— 342	+ 360
1942/43	+ 773	— 363	+ 260
1943/44	+ 861	— 115	+ 230
1944/45	+ 708	— 379	+ 45
1945/46	+ 293 ¹⁾	— 401	0 ¹⁾
1946/47	+ 21 ²⁾	— 122	0 ²⁾

¹⁾ Under förutsättning, att inga nya seminarieelever intagas år 1941.

²⁾ Under förutsättning, dels att läraryrket icke förändras från läsåret 1945/46, varom ännu intet kan förutsägas, dels ock att inga nya seminarieelever intagas år 1942.

Överstyrelsen har framhållit, att ett faktum, som kunde utläsas ur de gjorda beräkningarna, och som för nu förevarande utrednings syften borde vara av särskild vikt, vore, att *någon elevintagning vid folkskoleseminarierna icke torde böra ske år 1941*. Rörande intagningen under år 1942 vore ännu för tidigt att bestämt yttra sig. År 1943 syntes däremot intagning av elever böra verkställas.

Skolöverstyrelsen har i detta sammanhang erinrat, att 28 folkskolestyrelser i Norrbottens län till Kungl. Maj:t ingivit likalydande framställningar angående intagningen av elever vid folkskoleseminariet i Luleå vårterminen 1941.

Häri anfördes, att — medan ett avsevärt antal folkskollärartjänster komme att bli överflödiga i vårt land under läsåren 1940/46 — en ökning av folkskolläraryrket vore att motse under samma tid i Norrbottens län. Vidare framhölls bland annat, att folkskollärarkåren i övre Norrland huvudsakligen borde rekryteras bland bygdens eget folk och att seminariet i Luleå enligt tillgängliga uppgifter huvudsakligen utbildat elever från Norrland till tjänstgöring i Norrbottens län. Det syntes därför föreligga goda skäl för den uppfattningen, att en inknappning av examinationen borde ske på de seminarieorter, där rekryterings- och avsättningsförhållandena motiverade detta, men att den borde bibehållas, där sådana motiv ej föreläge. I skrivelserna hemställdes slutligen, att elever måtte intagas vårterminen 1941 i första klassen vid folkskoleseminariet i Luleå.

Liknande synpunkter hade anförts av folkskolinspektörerna i Norrbottens mellersta och norra inspektionsområden. De framhölle, att det även under tider av arbetslöshet bland folkskollärarna vore sannolikt, att folkskolorna i Norrbottens läns landsbygd icke komme att erhålla tillräckligt antal examinerade lärare. Det hade nämligen visat sig, att lärare hellre ginge arbetslösa i södra och mellersta Sverige, än de mottoge vikariat i de nordligaste delarna av landet. De båda inspektörerna ansåge därför, att åtminstone en begränsad intagning av elever borde ske vid seminariet i Luleå.

Ehuru överstyrelsen behjärtade de skäl, som åberopats i nämnda skrivelser och yttranden, måste överstyrelsen dock avstyrka framställningen med hänvisning till den väntade arbetslösheten.

Seminarieorganisationens omfattning m. m.

Det nuvarande läget komme, framhåller skolöverstyrelsen, att framtvinga betydande inskränkningar i folkskoleseminariernas verksamhet under de närmaste åren. Det låge då nära till hands att fråga sig, huruvida icke denna inskränkning borde kunna följas av en bestående och ekonomiskt mera verkningsfull förändring, d. v. s. en reduktion av seminariernas antal. Överstyrelsen har funnit sig icke kunna föreslå någon minskning i seminariernas antal.

Utvecklingen på folkskolans område hade lett till att intagningen av elever vid folkskoleseminarierna nu borde helt inställas under ett eller möjligen ett par år men därefter åter ske i åtminstone normal omfattning. Folkskoleseminarierna hade på grund härav nu att motse en rätt bekymmersam

övergångsperiod, då verksamheten under ett par år komme att successivt minska för att sedan åter öka. Överstyrelsen hade övervägt, huruvida någon ändring av seminariernas organisation vore behövlig och genomförbar under denna övergångstid. Någon temporär indragning av något seminarium syntes emellertid icke kunna genomföras, då seminarieverksamheten redan om ett par år skulle börja återuppbyggas och då man därefter vore i behov av hela den nuvarande organisationen.

Remissyttranden.

Folkskolans besparingssakkunniga hava i samband med sitt förslag rörande rationaliseringsåtgärder inom folkskoleväsendet uttalat sig för, att all elevintagning inställdes läsåret 1941/42. I yttranden över de sakkunnigas förslag hava *vissa domkapitel* berört frågan om intagning av seminarieelever. Domkapitlet i *Växjö* har sålunda uttalat starka betänkligheter mot inställandet av all nyintagning av elever.

Det vore för skolväsendet i dess helhet nödvändigt att någon reserv av lärarkrafter funnes, emedan annars lätt en akut brist på vikarier kunde uppstå. Men alldeles särskilt måste det understrykas, att det för den stora skara av manlig och kvinnlig ungdom, som ämnade utbilda sig för lärarkallet, måste verka synnerligen nedslående, om under ett eller flera år varje möjlighet att vinna inträde vid seminarium upphörde. Redan nu vore ofta antalet inträdessökande betydligt större än antalet disponibla platser. En flerårig avstängning skulle medföra en orimlig köbildning och säkert avskräcka många önskvärda krafter. I många fall bleve det en fråga endast om arbetslösheten skulle komma att inträda före eller efter seminariekursen. Det senare vore i sådant fall att föredraga, ty även om den utexaminerade läraren ej omedelbart skulle få anställning, hade han dock vunnit ökade förutsättningar för fortsatta självstudier och jämväl fördelen att kunna ta vara på de möjligheter till vikariatstjänstgöring, som kunde yppa sig. Det borde också uppmärksammas, att om intagning av halva årsklasser medgäves — intill dess jämvikt vunnits — i stället för total avstängning, skulle dessa kunna bli verkliga elitgrupper både genom den starka gallringen vid inträdet och de ökade möjligheterna till individuell handledning. Domkapitlet ville sålunda understryka, att den enda rationella åtgärden i detta avseende vore intagande av halva årsklasser i de seminarier, som dock för framtiden komme att bli behövliga, intill dess att behovet ökats i sådan grad, att deras verksamhet kunde återupptagas i full utsträckning.

Domkapitlen i *Lund* och *Karlstad* hava framfört liknande betänkligheter.

Domkapitlet i *Luleå* framhåller såsom sin mening, att inställandet av elevintagningen vid seminarierna i sista hand borde drabba de till övre Norrland förlagda läroanstalterna, där hittills övervägande delen av landsändans lärarkrafter fått sin utbildning.

Statskontoret har i yttrande över skolöverstyrelsens utredning påkallat mer vittgående åtgärder för anpassning av seminarieorganisationen efter de ändrade förhållandena.

Med beaktande av de möjligheter, som förefunnes vid folkskoleseminarierna att åstadkomma en ökning av examinandernas antal genom att intaga fler elever i varje klassavdelning och att — utan alltför stora kostnader — anordna parallellundervisning, ansåge statskontoret starka skäl tala för att i nuvarande läge ett av dessa seminarier definitivt nedlades. Det seminarium, som därvid i främsta rummet borde komma i fråga, syntes vara Stockholmsseminariet. Beträffande detta seminarium syntes större svårigheter att på lämpligt sätt disponera skolfastigheten icke behöva uppstå. Ej heller syntes en omedelbar avveckling av övningsskolan giva anledning till betänkligheter. Vidare torde förhållandevis stora möjligheter föreligga för en överflyttning av de genom nedläggandet frigjorda lärarkrafterna till andra undervisningsanstalter inom orten.

Statskontoret ansåge det allvarligt böra övervägas att härjämte temporärt nedlägga vissa av de återstående seminarerna — förslagsvis tre eller fyra — under en övergångstid, som preliminärt kunde beräknas omfatta minst fem budgetår. Detta syntes utan större olägenheter låta sig göra, om redan under budgetåret 1942/43 elever intoges vid de kvarvarande 4-åriga linjerna i den mån så visade sig behövt. Vilka seminarier, som temporärt borde kunna nedläggas, torde böra göras beroende av ytterligare utredning från överstyrelsens sida.

Om, som statskontoret velat förorda, ett folkskoleseminarium definitivt indroges och tre eller fyra av de återstående temporärt nedlades, torde efter överflyttningen av lärjungarna till de kvarvarande seminarerna dessa under övergångstiden kunna drivas i ungefär normal omfattning, vilket måste ställa sig avsevärt gynnsammare i ekonomiskt hänseende än om organisationen i dess helhet behölls. Endast genom att helt nedlägga undervisningen vid en del seminarier torde — såvitt statskontoret kunde finna — mera betydande besparingar kunna åstadkommas genom överflyttning av lärarpersonal, stängning av lokaler m. m.

Skolöverstyrelsen har i yttrande över statskontorets förslag förklarat sig vidhålla sin tidigare angivna uppfattning.

Departementschefen.

Departementschefen har förordat intagning av elever under nästa läsår allenast vid folkskoleseminariet i Luleå.

Till en början kunde framhållas, att staten genom att tillhandahålla seminarieutbildning för aspiranter på lärarbanan icke hade beträffande dem iklätt sig någon garanti i fråga om deras utkomstmöjligheter på denna bana. Det vore på eget ansvar, som den enskilde valde levnadsbana och skaffade sig utbildning för den. Denna synpunkt borde icke förbises vid prövningen av den föreliggande frågan om storleken av elevintagningen vid seminarerna. Vid bedömandet av denna fråga vore det alltså icke lämpligt eller riktigt att skärskåda den enbart ur synpunkten av vilken intagning som kunde vara tillräddig för att efter en viss tidsperiod erhålla en lämplig jämvikt mellan tillgång och efterfrågan på lärare inom folkskoleväsendet. Erinras borde i övrigt om de synpunkter, som anförts av domkapitlet i Växjö och till vilka departementschefen i stort sett kunde ansluta sig.

För egen del vore departementschefen med hänsyn till det sagda tveksam om lämpligheten av stränga restriktioner på detta område. Under nor-

mala förhållanden hade sådana åtgärder knappast varit att förorda. Departementschefen hade emellertid kommit till den uppfattningen, att med hänsyn till rationaliseringsåtgärderna inom folkskoleväsendet det under nästa läsår kunde vara befogat att undvika elevintagning vid folkskoleseminarierna i allmänhet. Ett undantag skulle departementschefen emellertid vilja göra. Såsom av utredningen framginge, hade folkskolinspektörer och skoldistrikt i Norrbottens län framhållit önskvärdenheten av att elever intoges höstterminen 1941 i första klassen vid folkskoleseminariet i Luleå. Som motiv härför hade bland annat anförts, att lärare hellre ginge arbetslösa i södra och mellersta Sverige än mottog vikariat i de nordligaste delarna av landet, att folkskollärarkåren i dessa trakter därför — vilket ur flera synpunkter syntes lämpligt — till största delen borde rekryteras bland bygdens eget folk samt att seminariet i Luleå enligt tillgängliga uppgifter huvudsakligen utbildat elever från Norrland till tjänstgöring i Norrbottens län. Vidare hade framhållits, att en ökning av lärarbehovet vore att under de närmaste åren emotse i Norrbottens län. Med hänsyn till vad sålunda anförts ansåge departementschefen sig böra förorda, att elever intoges nästa läsår vid folkskoleseminariet i Luleå. Departementschefen ville erinra, att svårigheterna beträffande lärarrekryteringen i de nordligare skoldistriktet gjort det nödvändigt att inrätta särskilda stipendier för seminarieelever, som förpliktade sig att efter utbildningstiden åtaga sig tjänstgöring i dessa skoldistrikt.

Vid de övriga seminarierna torde däremot elevintagning icke böra förekomma nästa läsår.

Från lärarhåll hade framställts förslag av innebörd, att beslut redan nu skulle fattas om inhyerande av elevintagningen jämväl för läsåret 1942/43. Med hänsyn till det redan anförda kunde departementschefen icke biträda detta yrkande. Det vore icke möjligt att nu avgöra, om anledning föreläge att vidtaga motsvarande åtgärder för nämnda läsår; denna fråga borde sorgfälligt prövas i samband med anslagsberäkningarna för budgetåret 1942/43. I detta sammanhang ville departementschefen erinra om att lagtima riksdagen i sin skrivelse 1940: 216 framhållit, att erfarenheten visat, att man — lika väl då det gällde utbyggandet av en organisation som då det vore fråga om en inskränkning av den — borde framgå med all nödig varsamhet.

Departementschefen har icke för närvarande kunnat ansluta sig till statskontorets förslag om indragning och temporärt nedläggande av vissa folkskoleseminarier.

Vid bifall till skolöverstyrelsens förslag rörande seminarieorganisationens omfattning komme de särskilda folkskoleseminarierna att under nästa läsår hava endast två å tre klasser i verksamhet mot i vanliga fall fyra å sex (övningsskolornas klassavdelningar vore därvid icke medräknade). Vad småskoleseminarierna beträffade skulle vid ett par av dessa seminarier icke någon seminarieklass komma att vara i verksamhet vid ett genomförande av överstyrelsens förslag rörande seminarieorganisationens omfattning under nästa läsår. Det vore ur skilda synpunkter uppenbart otillfredsställande att på detta sätt uppehålla endast partiellt arbetande läroanstalter, även om de lärare, som icke kunde erhålla sysselsättning i seminarieklasserna, kunde avdelas för andra arbetsuppgifter i seminariernas övningskolor samt vid läroverk och andra läroanstalter. Alternativet vore att under

den av allt att döma jämförelsevis korta tid, varunder de nuvarande restriktionerna i fråga om elevintagningen borde vidmakthållas, koncentrera undervisningen till ett färre antal läroanstalter, d. v. s. till andra seminarier förflytta eleverna från de seminarier, som icke ansåges böra tills vidare uppehållas, och på vederbörande kommuner överlåta ansvaret för övnings-skolorna vid sistnämnda seminarier. Eleverna skulle alltså få byta undervisningsmiljö och lärare under de sista åren av utbildningen omedelbart före sin examen och kommunen för en kortare tid övertaga utgifterna för undervisning av de barn, som besökte övningsskolan, med rätt att i vanlig ordning få statsbidrag till denna undervisning från de allmänna folkskoleanslagen. Ett sönderbrytande av seminarieorganisationen på detta sätt måste medföra betydande olägenheter icke blott för de kvarvarande seminarieeleverna utan även för övningsskolornas barn och för kommunernas folkskoleväsende. Dock skulle måhända åtgärder av denna art kunna vara motiverade, om besparingarna för det allmänna — alltså icke endast för staten — bleve så avsevärda, att de vid frågans bedömande måste fölla utslaget. Då så icke syntes i varje fall för nästa läsår kunna bli fallet, ansåge departementschefen sig icke böra nu förorda en provisorisk sammanslagning av vissa seminarier. Om man icke vore beredd att vidtaga en definitiv ändring i seminarieorganisationen, syftande till en koncentration av verksamheten till ett mindre antal seminarier med möjligheter till utvidgning av dessa seminariers verksamhet vid förefallande behov, framstode vid sådant förhållande skolöverstyrelsens linje för närvarande som den enda framkomliga. Då spørsmålet om en mer omfattande omläggning av seminarieverksamheten lämpligen borde övervägas först i samband med frågan om ändringar i lärarutbildningens anordning och nämnda spørsmål därför icke kunde nu upptagas, måste departementschefen i nuvarande läge ansluta sig till skolöverstyrelsens förslag och alltså avstyrka statskontorets mer långtgående yrkanden.

Motionerna I: 207 och II: 276.

Till stöd för det i de likalydande motionerna I: 207 och II: 276 gjorda yrkandet om intagning av halva seminarieklasser vid seminarierna i Stockholm och Göteborg har anförts i huvudsak följande:

Även om det förhölle sig så, att vid normal intagning av elever i samtliga folkskoleseminarier Luleå seminarium till övervägande del rekryterades från övre Norrland, så vore det därför långt ifrån säkert, att rekryteringen skulle få samma geografiska karaktär, om Luleå bleve det enda folkskoleseminarium i riket, där intagning finge ske. Erfarenheterna från andra håll gjorde det tvärtom mycket sannolikt, att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag i förevarande avseende skulle få till följd, att högt meriterade sökande från hela riket skulle anmäla sig i sådan utsträckning, att endast ett obetydligt antal av de sökande från Norrbotten kunde komma i fråga till intagning.

Om detta resonemang vore riktigt, syntes de i propositionen anförda skälen för att verkställa intagning enbart i Luleå knappast bärande.

Då riksdagen år 1940 på Kungl. Maj:ts förslag beslutit, att intagning skulle ske endast vid folkskoleseminarierna i Stockholm och Göteborg, hade främsta skälet härtill varit, att dessa seminarier vore provårsläroverk och att det ansetts som ett viktigt statsintresse, att dessa läroanstalters hela

provårskapacitet kunde utnyttjas. Sedan dess torde intet hava inträffat, som förminskade vikten av denna synpunkt. Alltjämt stode en lång kö av högt meriterade unga (och medelålders) lärare och väntade på sin tur att få genomgå provår. Varje möjlighet att bibehålla eller utöka provårspplatsernas antal syntes då böra utnyttjas, därest intet annat legitimt intresse härigenom trädde för nära. Det vore att märka, att provårseminariernas möjlighet att mottaga lärarkandidater, om intagning av nya elever icke kunde ske i år, högst avsevärt minskades inte endast för det närmaste läsåret utan för fyra år framåt. Därest intagning av elever vid provårseminarierna inte heller skulle komma att ske år 1942, skärptes detta förhållande ytterligare.

Departementschefen framhölle i propositionen, att det icke vore riktigt att skärskåda frågan om intagning enbart ur synpunkten av vilken intagning som kunde vara tillräddlig för att efter en viss tidsperiod erhålla en lämplig jämvikt mellan tillgång och efterfrågan på lärare inom folkskoleväsendet, och hänvisade med instämmande till vad som i frågan anförts av domkapitlet i Växjö. Detta domkapitel betonade, att den enda rationella åtgärden i nuvarande läge vore intagning av halva årsklasser i vissa seminarier, och andra domkapitel hade givit uttryck åt samma mening.

Då nu departementschefen i princip anslutit sig till denna uppfattning och på anförda skäl, ehuru synbarligen med tvekan huruvida så stränga restriktioner på detta område vore befogade, föreslagit intagning av allenast en klass (24 elever), syntes med hänsyn till det anförda den intagning, som riksdagen kunde komma att besluta, böra fördelas på seminarier på ett sådant sätt och förknippas med sådana villkor, att *dels* det avsedda ändamålet att säkra lärartillgången i landets nordligaste bygder bättre tryggades, än som kunde ske med Kungl. Maj:ts förslag, *dels* och framför allt provårseminariernas kapacitet icke minskades. Sistnämnda syfte syntes i nuvarande läge endast kunna nås genom intagning av ett antal elever vid båda provårseminarierna, lämpligen 12 elever vid vardera seminariet.

Även andra skäl än omsorgen om provårseminariernas kapacitet talade för att en viss intagning borde ske vid provårseminarierna. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle under nästa läsår vid dessa komma att finnas klasserna IV—II men ingen första klass. Om då i den lägsta klassen på grund av långvarig sjukdom eller inkallelse till värnplikstjänstgöring någon elev, såsom då och då hände, skulle bli nödsakad att gå om klassen, skulle han antingen nödgas flytta till Luleå eller helt avbryta sin utbildning.

I själva verket kunde och borde frågan om intagning av elever i folkskoleseminarierna numera ses ur andra och vidare synpunkter, än som hittills kunnat ske. Enligt de den 21 juni 1940 utfärdade bestämmelserna angående studentexamen för folkskollärare (kungörelsen 1940: 559) vore det numera ganska enkelt att komplettera folkskolläraryxamen till studentexamen. Seminarieutbildningen vore alltså icke längre enbart en speciell yrkesutbildning i samma grad som förr. Folkskoleseminarierna kunde rent av sägas från och med innevarande läsår även fylla funktionen som ett slags gymnasier, vilka med sin avgiftsfria undervisning öppnade en god väg till studentexamen för mindre bemedlade, ett förhållande som hittills rönt alltför liten uppmärksamhet.

Beträffande kostnaderna för staten med motionärernas förslag torde intagning av en halvklass i Stockholm och en halvklass i Göteborg ställa sig föga dyrare än intagning av en klass i Luleå, särskilt om denna skulle om-

fatta både män och kvinnor. Därest intagningen skulle inskränkas till prov-
årsseminarierna, torde någon anslagsökning alltså icke behöva komma
i fråga.

Var intagningen nu än kunde komma att ske, torde den av flera skäl böra
omfatta såväl män som kvinnor. Det torde även under alla förhållanden
böra övervägas, om icke de i år intagna borde få förbinda sig att under den
närmaste tiden efter examen, förslagsvis under tre år, företrädesvis söka
anställning i övre Norrland (Norrbottnens län). Redan nu tjänstgjorde ett
icke obetydligt antal av de från Stockholm och Göteborg under de sista
tre åren utexaminerade i de två nordligaste länen, och av dessa vore en del
från seminarieorterna, en del från olika trakter av landet.

I likhet med departementschefen vill utskottet framhålla, att staten ge-
nom att tillhandahålla seminarieutbildning för aspiranter på lärarbanan
icke beträffande dem iklätt sig någon garanti i fråga om deras utkomstmöj-
ligheter på denna bana. Med hänsyn till rationaliseringsåtgärderna inom
folkskoleväsendet under nästa budgetår synes det emellertid befogat att
i allmänhet undvika intagning av elever vid folkskoleseminarierna. På av
departementschefen anförda skäl — vilka utskottet funnit övertygande —
finner utskottet sig likväl böra tillstyrka, att elever må intagas hösttermi-
nen 1941 i första klassen vid folkskoleseminariet i Luleå. Utskottet anser
sig däremot icke kunna biträda det i motionerna I: 207 och II: 276 fram-
ställda yrkandet, innebärande intagning av en halv årsklass nya elever höst-
terminen 1941 i första klassen vid ett vart av folkskoleseminarierna i Stock-
holm och Göteborg. Utskottet anser sig även böra ställa sig avvisande till
det i motiveringen till nämnda motioner framställda uppslaget att de, som
innevarande år bleve seminarieelever, skulle förbinda sig att under förslags-
vis tre år företrädesvis söka anställning i övre Norrland. Införandet av ett
dylikt villkor finner utskottet nämligen ur olika synpunkter mindre till-
talande. Man torde också hava anledning antaga, att de nya eleverna vid
Luleåseminariet komma att till övervägande del rekryteras från Norrland
och även utan ett villkor av antydd art söka sig anställningar inom de
nordligaste länen.

Utskottet.

Vad departementschefen i övrigt i detta sammanhang anfört och före-
slagit har icke föranlett någon erinran från utskottets sida.

b) Seminarielärarnas tjänstgöring under läsåret 1941/42.

Den efterföljande framställningen har avseende på lärare icke blott vid
folkskoleseminarierna utan även vid småskoleseminarierna.

Såsom en följd av den inskränkning av seminariernas verksamhet, som
ifrågasattes för nästa läsår, kunna en del av seminarielärarna icke under
nämnda läsår erhålla full tjänstgöring. Detta gäller dock ej övningsskol-
lärarna, vilka ha sin huvudsakliga sysselsättning förlagd till övningsskolan,
men däremot åtskilliga *ä m n e s l ä r a r e* (lektorer och adjunkter samt
ämneslärare på övergångsstat) och *l ä r a r e i ö v n i n g s ä m n e n*.

Skolöverstyrelsens förslag.

Ä m n e s l ä r a r e. *Skolöverstyrelsen* framhåller, att ämneslärartjänster, som vore eller komme att bli lediga, givetvis icke för närvarande borde tillsättas med nya ordinarie innehavare. Likaledes borde vikarieförordnande undvikas i de fall, då en lärare vore tjänstledig och hans tjänstgöring kunde övertagas av andra vid seminariet redan anställda lärare.

En av överstyrelsen gjord undersökning rörande ämneslärarnas blivande tjänstgöring under läsåret 1941/42 gäve vid handen, att en stor del av dessa lärare kunde beredas full tjänstgöring. För åtskilliga funnes emellertid endast sysselsättning av mindre omfattning, och några komme sannolikt att bli helt överflödiga. Dessa sistnämnda borde antingen förflyttas till motsvarande befattning vid annan läroanstalt eller också under läsåret beredas full tjänstgöring över stat vid sådan anstalt. Vad beträffade dessa lärares avlöning, behövdes inga särskilda bestämmelser, då tillämpliga föreskrifter redan funnes.

I sådant fall, då en ämneslärare kunde erhålla endast partiell tjänstgöring vid sitt seminarium, borde fyllnadstjänstgöring i möjligaste mån beredas honom vid annan läroanstalt.

L ä r a r e i ö v n i n g s ä m n e n. Dessa lärares avlöning växlar med antalet tjänstgöringstimmar (utom, såvitt angår seminarierna, avlöningen åt lärare i trädgårdsskötsel). *Skolöverstyrelsen* framhåller, under erinran härom, att en minskning i tjänstgöringen alltså kunde medföra ett avsevärt avbräck i lärarnas ekonomiska ställning och därjämte inverka menligt på deras pensionsförhållanden. Överstyrelsen erinrade, att *1937 års riksdag* i samband med löneregleringen för ifrågavarande läroanstalter gjort följande uttalande:

Enligt Kungl. Maj:ts av riksdagen nu godkända förslag till lönesystem för övningslärares avlönande skulle lärare i teckning, musik och gymnastik med lek och idrott vara garanterad lön för minst 9 veckotimmars undervisning samt lärarinna i kvinnlig slöjd garanteras lön för minst 6 veckotimmar. På denna punkt hade i motionsväg framförts dels yrkande om införande av en bestämmelse, att den lön, som vore förbunden med ordinarie övningslärartjänst vid ledigförklarandet, icke finge minskas för den utnämnde befattningshavaren vid eventuell reducering av antalet undervisningstimmar per vecka, dels ock förslag, att bestämmelse skulle fastställas om garanterad minimilön efter visst angivet antal veckotimmar för varje ledigförklarad övningslärartjänst. Riksdagen, som funne det ofrånkomligt, att övningslärares löner även i fortsättningen bleve underkastade växlingar år från år med hänsyn till ökning eller minskning i det för undervisningens bestridande erforderliga timantalet, ville dock göra det uttalandet, att det torde kunna förväntas, att statsmakterna skulle medverka till att på ett eller annat sätt bereda en tjänstinnehavare kompensation, därest timantalet på hans tjänst, exempelvis på grund av organisationsändringar, skulle undergå en varaktig minskning av mera betydande art.

Skolöverstyrelsen har för egen del hemställt, att frågan om ändring av avlöningssystemet för övningslärare måtte bli föremål för utredning *samt att* föreskrifter rörande övningslärares löne- och pensionsförhållanden under minskad tjänstgöring måtte utfärdas.

Löneregleringen hade för dessa lärare i visst avseende medfört en bestämmd försämring. Tidigare hade lönen icke varit på samma sätt glidande som nu, och om tjänstgöringen på grund av en begränsning av seminariernas verksamhet blivit mindre, hade lönen varit relativt oberoende därav. Så hade exempelvis en gymnastiklärarens avlöning varit anpassad till en tjänstgöringsskyldighet av 26 veckotimmar. Läraren hade kunnat tilldelas ett visst antal timmar därutöver och för dessa timmar fått särskilt arvode. Om däremot tjänstgöringen skulle ha sjunkit under 26 veckotimmar, hade detta icke inverkat på avlöningens storlek. Numera vore lönen däremot beräknad efter 30 veckotimmar och reducerades med 3 procent för varje veckotimmes minskning. Avdraget kunde på detta sätt stadgeenligt uppgå ända till 63 procent. En lärare i 21 lönegraden skulle sålunda utan egen förskyllan i värsta fall kunna få sin lön sänkt till ett belopp knappt motsvarande 3 lönegradens.

Flera skäl syntes alltså tala för att en snar utredning borde verkställas rörande övningslärarnas avlöningsförhållanden, varvid särskilt borde undersökas, huruvida icke avlöningen kunde göras mindre beroende än nu av växlingarna i tjänstgöringens omfattning. Då en sådan omläggning av lönesystemet näppeligen torde kunna hinna komma till stånd före nästkommande läsår, ville överstyrelsen för läsåret 1941/42 föreslå, att lönekomensation för förlorade löneförmåner bereddades lärarna. Sådan lönekomensation borde emellertid komma i fråga endast i de fall, då vederbörande lärare icke kunnat beredas fyllnadstjänstgöring vid seminariet eller vid annan läroanstalt.

Även om åtskilliga lärare på detta sätt kunde beredas komensation för den minskning, som skett i deras tjänstgöring vid seminariet, torde dock i många fall en sådan anordning icke bli möjlig. I sådana fall torde komensation i stället böra beredas i form av *personligt lönetillägg* i likhet med vad som skett år 1936 efter seminariernas omorganisation. I kungörelsen 1936:442 hade nämligen förordnats, att personligt lönetillägg skulle utgå till vissa övningslärare och i stort sett motsvara två tredjedelar av vederbörandes löneminskning.

Då det nu gällde att avgöra, hur det personliga lönetillägget under nuvarande förhållanden skulle beräknas, borde man taga ställning dels till frågan om huruvida komensationen skulle vara fullständig eller endast partiell, dels till frågan om den tidsperiod, som borde läggas till grund för beräkningen av den tidigare tjänstgöringen. Vad den senare frågan beträffade, borde lämpligen en femårsperiod läggas till grund för beräkningarna, och denna torde böra omfatta läsåren 1935/36—1940/41. Visserligen kunde häremot invändas, att minskning av tjänstgöringen skett även under denna tid, när intagningen av elever varit mycket begränsad åren 1935 och 1940, men å andra sidan kunde perioden icke skjutas längre tillbaka, om beräkningen skulle kunna gälla samtliga nuvarande lärare.

Vad därefter anginge frågan om komensationens storlek, kunde goda skäl anföras för att det personliga lönetillägget skulle utgå med lika stort belopp som löneminskningen, i synnerhet som tjänstgöringen under jämförelseperioden 1935/41 icke varit av fullt normal omfattning. Under nuvarande omständigheter torde måhända dock komensationen i överens-

stämmelse med föreskrifterna i ovannämnda kungörelse begränsas till två tredjedelar.

Remissyttranden.

Statskontoret har framhållit, att i anslutning till det av 1937 års riksdag gjorda uttalandet vissa åtgärder syntes böra vidtagas i syfte att förhindra, att de ordinarie övningslärarna behövde vidkännas alltför allvarliga rubbningar i sin ekonomi genom den sammankrympning av seminarieorganisationen, som blivit en följd av rationaliseringsåtgärderna inom folkskoleväsendet.

Skolöverstyrelsen hade i sådant hänseende förordat, att dessa lärare skulle kompenseras för två tredjedelar av minskningen av antalet veckotimmar i förhållande till medeltalet veckotimmar under »femårsperioden» 1935/36—1940/41. Häremot kunde invändas dels att icke alla övningslärare innehaft anställning vid seminarierna under sagda »femårsperiod», varför i dylika fall ett annat medeltal skulle få läggas till grund för beräkningarna, dels ock att, då övningslärarna normalt hade att räkna med en viss variation av årslönen, knappast tillräckliga skäl förefunnes att medgiva kompensation i fall, då undervisningen sjönke obetydligt under sagda medeltal, exempelvis från 32 till 30 veckotimmar. Statskontoret finge i stället föreslå, att kompensation medgäves om och i den mån undervisningen nedginge med mer än 20 procent under det högsta antal veckotimmar, som läraren visade sig ha undervisat vid seminariet under något av läsåren 1938/39—1940/41. Nedgången i antalet veckotimmar i förhållande till det sålunda reducerade veckotimantalet borde kompenseras med två tredjedelar.

I anledning av statskontorets yttrande har *skolöverstyrelsen* förklarat sig vilja biträda statskontorets förslag om att till grund för beräkningarna av övningslärares lönekompensation skulle läggas det högsta antal veckotimmar, som läraren visat sig hava undervisat vid seminariet under något av läsåren 1938/39—1940/41.

Vad beträffade lönekompensationens storlek, skulle vid bifall till statskontorets förslag lönekompensationen bli mindre än vad överstyrelsen föreslagit. Överstyrelsen ville emellertid erinra om att det av överstyrelsen framlagda förslaget haft sin förebild i de föreskrifter, som år 1936 utfärdades i ett liknande fall. Överstyrelsen kunde icke finna anledning föreligga att nu lämna övningslärarna en sämre lönekompensation än vid nämnda tidigare tillfälle, i synnerhet som risken för en minskad tjänstgöring för närvarande vore större än år 1936. Överstyrelsen ville därför vidhålla sitt förslag på denna punkt.

Allmänna lönenämnden har yttrat:

Någon skyldighet för seminarielärare att underkasta sig förflyttning till kommunal läroanstalt funnes icke stadgad, varför den ifrågasatta anordningen med beredande åt läraren av fyllnadstjänstgöring vid kommunal skola förutsatte, att läraren själv lämnat sitt samtycke till en dylik åtgärd.

I likhet med skolöverstyrelsen funne lönenämnden angeläget, att övningslärarna bereddes en mera tryggad ställning och att i detta syfte en utredning komme till stånd. Det syntes lönenämnden motiverat, att övningslärarna provisoriskt hölles skadeslösa för inträffande inkomstminskning till följd av nedgång i tjänstgöringens omfattning genom tillerkännande av personliga lönetillägg. Dessa lönetillägg syntes på sätt överstyrelsen ifrågasatt lämpligen kunna avvägas med tillämpning av de grunder, som kommit till uttryck i kungörelsen 1936: 442.

Departementschefen.

Departementschefen har förordat statskontorets förslag.

Även departementschefen funne sig böra understryka, att det nuvarande systemet för avlöning av övningslärare vore ägnat att framkalla obilliga konsekvenser vid en sammankrympning av skolorganisationen med därav följande begränsning av tjänstgöringen för dessa lärare. Departementschefen ansåge sig icke böra här ingå på frågan om en revision av det nuvarande lönesystemet — denna fråga fölle i första hand under chefens för finansdepartementet bedömande — men hade däremot icke något att erinra mot att de övningslärare vid folk- och småskoleseminarierna, som komme att lida löneminskning på grund av den begränsade elevintagningen vid dessa läroanstalter, skulle komma i åtnjutande av skälig lönekomensation. Denna komensation torde böra bestämmas i anslutning till de av statskontoret angivna riktlinjerna. Departementschefen funne det knappast erforderligt, att särskilda författningsbestämmelser utfärdades härom. Lämpligen torde skolöverstyrelsen böra bemyndigas att efter prövning av förhållandena i varje särskilt fall meddela beslut om tillerkännande av lönekomensation, varvid emellertid nämnda riktlinjer torde böra tjäna till huvudsaklig ledning. Därest riksdagen lämnade utan erinran vad nu anförts, torde Kungl. Maj:t böra meddela den föreskrift i detta hänseende, som kunde befinnas erforderlig.

Skolöverstyrelsens förslag, i vad det anginge ämneslärare, ansåge departementschefen sig kunna biträda. Vad allmänna lönenämnden yttrat torde dock böra beaktas.

Motionerna I:206 och II:277.

Till stöd för de i förevarande motioner gjorda yrkandena om bifall till skolöverstyrelsens förslag rörande lönekomensation åt övningslärarna samt om utredning rörande dessa lärares löneförhållanden har anförts i huvudsak följande:

Vad i propositionen föresloges kunde enligt motionärernas mening icke anses innebära en skälig lönekomensation till de lärare i övningsämnen vid seminarierna, som oförskyllt lede ekonomiskt avbräck genom seminarieorganisationens reduktion. Förslaget innebure, att en sådan lärare kunde få sina löneinkomster reducerade med en femtedel utan att få någon som helst komensation. Först om reduktionen bleve ännu större, kunde han å det överskjutande beloppet erhålla en komensation med två tredjedelar. Detta syntes vara att behandla ifrågavarande lärare alldeles för snävt.

Skolöverstyrelsens förslag, som anslöte sig till grunderna i kungörelsen 1936: 442, erbjöde enligt motionärernas mening seminariernas övningslärare

en kompensation, som under nuvarande förhållanden kunde anses skälig. Men även ett beslut i enlighet med detta för nämnda lärare gynnsammare förslag kunde icke betraktas som tillfredsställande, om man såge frågan på längre sikt. En utredning borde, som skolöverstyrelsen framhållit, anställas rörande övningslärares avlöningsförhållanden.

Utskottet.

Såsom departementschefen framhållit måste det nuvarande systemet för avlöning av övningslärare vara ägnat att framkalla obilliga konsekvenser vid en sammankrympning av skolorganisationen med därav följande begränsning av tjänstgöringen för dessa lärare. Utskottet är ense med departementschefen därom, att de övningslärare vid folk- och småskoleseminarierna, som lida löneminskning på grund av den begränsade elevintagningen vid dessa läroanstalter, synas böra komma i åtnjutande av lönekomensation. Utskottet kan däremot icke finna de av statskontoret angivna och av departementschefen tillstyrkta riktlinjerna för denna kompensation innebära en tillfredsställande lösning av denna fråga. I likhet med skolöverstyrelsen och allmänna lönenämnden och i anslutning till vad i motionerna I: 206 och II: 277 yrkats anser utskottet, att den ifrågasatta lönekomensationen bör avvägas enligt de grunder, som kommit till uttryck i kungörelsen 1936: 442 och vunno tillämpning år 1936 efter seminariernas omorganisation. Skolöverstyrelsen torde böra bemyndigas att efter prövning av förhållandena i varje särskilt fall meddela beslut om tillerkännande av lönekomensation, varvid de av utskottet sålunda angivna riktlinjerna synas böra tjäna till huvudsaklig ledning.

Allmänna lönenämnden har funnit angeläget, att övningslärarna beredd en mera tryggad ställning och att i detta syfte en utredning borde komma till stånd. I motionerna I: 206 och II: 277 har framställts förslag om hemställan hos Kungl. Maj:t om utredning i ämnet. Departementschefen har för sin del icke ansett sig böra ingå på frågan om en revision av nuvarande lönesystem för övningslärarna. Enligt utskottets mening torde det vara befogat att ifrågavarande spörsmål göres till föremål för utredning, och utskottet utgår ifrån, att Kungl. Maj:t tager denna fråga under närmare omprövning.

Med vad utskottet här ovan anfört torde motionerna I: 206 och II: 277 få anses besvarade.

Departementschefens förslag under denna punkt har i övrigt icke givit utskottet anledning till erinran.

c) Anslagsberäkningar.

Departementschefen har icke ifrågasatt andra ändringar i personalförteckningen för folkskoleseminarierna än uteslutande ur densamma av en ordinarie lärare i trädgårdsskötsel och en på övergångsstat uppförd lärare i manlig slöjd i samband med innehavarnas avgång med pension med utgången av innevarande budgetår.

I fråga om anslagets storlek för nästa budgetår innebär Kungl. Maj:ts förslag en minskning med 147,000 kronor till 2,190,000 kronor. Härvid har förutsatts *dels* att de särskilda arvoden vid provårseminarierna skulle minskas i samma proportion som i fråga om motsvarande arvoden vid provårsläroverken föreslagits i årets statsverksproposition, *dels ock* att i anslagets belopp skulle kunna rymmas även eventuell personlig lönefyllnad åt vissa övningslärare.

Utskottet får erinra, att innevarande års riksdag (skrivelse nr 196) beslutat, att föreståndararvodet vid provårsläroverk skulle bibehållas vid hittills utgående belopp, arvoden till ordinarie och extra ordinarie lärare vid nämnda läroanstalter utgå med 300 kronor och handledararvodena utgöra för enterminkandidat 200 kronor för termin och för tvåterminkandidat 100 kronor för termin. Vid provårseminarierna torde ifrågavarande ersättningar bära utgå efter enahanda grunder, vilket medför en kostnadsökning i förhållande till Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag med 2,500 kronor. Delposten till särskilda arvoden vid provårseminarier bör alltså för nästa budgetår uppföras med (13,000 + 2,500 =) 15,500 kronor.

Utskottet.

I övrigt hava de verkställda anslagsberäkningarna icke givit utskottet anledning till erinran.

2. Anslagen till omkostnader samt till materiel, böcker m. m. vid folkskoleseminarierna.

Kungl. Maj:ts förslag innebär i fråga om omkostnadsanslaget en höjning med 2,000 kronor och i fråga om materielanslaget en minskning med 10,000 kronor.

Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag hava icke givit utskottet anledning till erinran.

Utskottet.

3. Förslagsanslaget till Småskoleseminarierna: Avlöningar.

a) Seminarieorganisationen.

Enligt beslut av 1936 års riksdag skola småskoleseminarierna vara organiserade enligt följande grunder. Seminarierna skola vara till antalet sju, därav tre skola vara anordnade såsom dubbelseminarier och fyra tills vidare såsom enkelseminarier. De tre dubbelseminarierna, vilka skola vara förlagda till Strängnäs, Skara och Landskrona, skola omfatta vardera två tvååriga linjer. Av enkelseminarierna skola två, Härnösand och Växjö, vara utrustade med enkla tvååriga linjer och två, Haparanda och Lycksele, med enkla treåriga linjer.

Den *normala organisationen* innebär alltså, att samtidigt åtta tvååriga och två treåriga seminarielinjer skola vara i funktion. Jämlikt nu gällande stadga för småskoleseminarierna, 1938:42, må i varje klass eller avdelning av klass icke intagas fler elever än att hela antalet samtidigt undervisade uppgår till högst 24, där ej skolöverstyrelsen på grund av särskilda förhållanden medger undantag. Examinationskapaciteten är alltså normalt 240 examinander per år.

Den av 1936 års riksdag beslutade organisationen har trätt i successiv tillämpning från och med läsåret 1936/37.

Intagningen av elever i nybörjarklasserna från och med nämnda läsår framgår av följande sammanställning:

S e m i n a r i u m	L ä s å r				
	1936/37	1937/38	1938/39	1939/40	1940/41
Haparanda	12	—	15	21	—
Härnösand	12	12	15	24	—
Landskrona	12	24	24	24	20
Lycksele	12	12	15	24	—
Skara	12	12	15	24	—
Strängnäs	12	12	15	24	20
Växjö	—	—	24	24	—
Summa	72	72	123	165	40

Lärarbehovet och examinationens omfattning.

Skolöverstyrelsen har föreslagit, att inga nya elever skola intagas vid småskoleseminarierna under nästa läsår.

Skolöverstyrelsens utredning rörande behovet av småskollärarinnor för den närmaste femårsperioden bygger på de uppgifter, som folkskolans besparingssakkunniga i sitt förutnämnda betänkande lämnat rörande de beräknade ändringarna beträffande antalet tjänster för lärare med småskolekompetens under samma period. Skolöverstyrelsens prognos rörande lärarbehovet för den närmaste framtiden kan sammanfattas sålunda:

Läsår	Läraryöverskott (+) resp. brist (—)	Avgång	Nya lärare
1940/41	+ 386	— 380	+ 108
1941/42	+ 643	— 383	+ 149
1942/43	+ 609	— 355	+ 93
1943/44	+ 319 ¹⁾	— 375	0 ¹⁾
1944/45	— 82 ¹⁾	— 431	0 ¹⁾
1945/46	— 484 ¹⁾	— 433	0 ¹⁾

Ehuru beräkningarna vore approximativa, torde de dock vara tillräckligt tillförlitliga för att man skall därur kunna draga den slutsatsen, att en

¹⁾ Under förutsättning, att inga nya seminarieelever skulle intagas åren 1941—43.

rätt betydande arbetslöshet komme att förefinnas under de närmaste åren men att denna skulle kunna hävas inom en relativt kort tidrymd. Vidare kunde man av de gjorda beräkningarna utläsa, att någon examination av nya elever icke borde ske förrän tidigast år 1944 och då endast i inskränkt omfattning. Därav följde, att någon intagning av elever vid småskoleseminarierna icke borde äga rum 1941, och att intagning av elever år 1942 borde ske endast i begränsad omfattning. Därefter syntes intagningar kunna ske i full utsträckning.

Seminarieorganisationens omfattning m. m.

Skolöverstyrelsen har förklarat sig anse, att man för närvarande icke kan definitivt nedlägga något småskoleseminarium. Överstyrelsen har dock förordat ett temporärt nedläggande av småskoleseminariet i Skara.

I anledning av skolöverstyrelsens förslag har *statskontoret*, under erinran om de av ämbetsverket beträffande folkskoleseminarieorganisationen framförda synpunkterna, förklarat sig icke ha något att erinra mot temporär indragning av småskoleseminariet i Skara från och med budgetåret 1941/42. Emellertid talade enligt ämbetsverkets mening starka skäl för en temporär indragning även av seminarierna i Härnösand och Växjö, vid vilka båda seminarier under nyssnämnda budgetår några elever icke skulle erhålla undervisning. Jämväl övningsskolorna vid dessa seminarier borde avvecklas i likhet med vad överstyrelsen föreslagit beträffande Skaraseminariet, och övningsskollärarna överflyttas till andra befattningar eller tillfälligt beredas tjänstgöring vid folkskoleväsendet å seminarieorten.

I förnyat utlåtande har *skolöverstyrelsen* erinrat om att elevintagning vid seminarierna i Härnösand och Växjö erfordrades redan från och med år 1942 eller åtminstone från och med år 1943. Att under sådana förhållanden nedlägga dessa seminarier syntes överstyrelsen icke ändamålsenligt.

Från Skara stad och Skaraborgs läns landstings sida hava framförts allvarliga invändningar mot ett tidigare framställt förslag om nedläggande av seminariet i Skara.

Departementschefen.

Departementschefen har för egen del anfört:

Vad departementschefen i motsvarande hänseenden yttrat beträffande folkskoleseminarierna ägde tillämpning jämväl i fråga om småskoleseminarierna. Departementschefen ansåge sig böra i likhet med myndigheterna tillstyrka, att elever icke intoges vid småskoleseminarierna under läsåret 1941/42. Vad läsåret 1942/43 beträffade, ville departementschefen ännu icke göra något uttalande beträffande lämpligheten av att även under detta läsår spärra tillströmningen till småskolläraryrket.

Skolöverstyrelsens utredning gåve vid handen, att ett vanskligt organisatoriskt problem uppställdes sig, om småskoleseminariernas organisation skulle

anpassas efter det under de närmaste läsåren föreliggande lärarbehovet. Detta problem vore för småskoleseminariernas del med deras kortare utbildningstid svårare att på ett lämpligt sätt lösa än för folkskoleseminariernas. Skolöverstyrelsens utredning hade utmynnat i förslag om provisoriskt nedläggande av småskoleseminariet i Skara. Statskontoret hade föreslagit, att jämväl seminarierna i Växjö och Härnösand temporärt avvecklades.

Då båda ämbetsverken förutsatte, att elever icke skulle intagas nästa läsår vid någotdera av de ifrågavarande seminarierna och följaktligen ingen seminarieklass skulle komma att uppehållas vid seminarierna under nämnda läsår, gällde skillnaden i ämbetsverkens uppfattning närmast, om vid ett eller vid tre småskoleseminarier kostnaderna för undervisningen av de barn, som besökte seminariernas övningsskolor, skulle överflyttas från staten till vederbörande skoldistrikt. Rektorer och ämneslärare vid seminarierna torde nämligen, vare sig nu seminarierna provisoriskt nedlades eller icke, komma att i den mån så vore möjligt överföras till andra undervisningsuppgifter.

För egen del hade departementschefen av skäl, som framginge av vad i det föregående yttrats vid anmälan av motsvarande frågor för folkskoleseminariernas vidkommande, icke blivit av den föreliggande utredningen övertygad om lämpligheten av att för en av allt att döma kortare tid provisoriskt nedlägga något av de nuvarande småskoleseminarierna. De besparingar, som härigenom kunde ernås för statsverket, skulle i stor utsträckning endast innebära en motsvarande överflyttning av kostnaderna till kommunerna och alltså icke i sin helhet en kostnadsminskning för det allmänna. Däremot skulle departementschefen av ekonomiska skäl vara böjd att tillstyrka en förenkling av den nuvarande småskoleseminarieorganisationen på längre sikt, exempelvis genom sammanslagning av vissa enkelseminarier. Departementschefen funne det önskvärt, att en närmare utredning om de besparingar, som härigenom eller genom andra liknande åtgärder skulle kunna ernås, verkställdes genom skolöverstyrelsens försorg, så att frågan kunde komma under bedömning i samband med anslagsberäkningarna för budgetåret 1942/43. I detta sammanhang kunde nämnas, att fängvårdstyrelsen i skrivelse den 11 mars 1941 fäst uppmärksamheten på att det intill småskoleseminariet i Växjö liggande centralfängelset för kvinnor behövde utvidgas och att det vore sannolikt, att utvidgningen, till besparing av kostnader för nybyggnad, skulle kunna ske genom att seminariets byggnader med tillhörande trädgårdsområde helt eller delvis finge disponeras av fängelset. Vad sålunda yttrats borde givetvis beaktas av skolöverstyrelsen vid nämnda utredning rörande sammanslagning av vissa seminarier.

För närvarande utginge departementschefen alltså från att elever icke skulle intagas vid något av småskoleseminarierna under läsåret 1941/42 samt att den nuvarande seminarieorganisationen tills vidare skulle uppehållas på sätt hittills skett. Vad beträffade lärarnas tjänstgöringsförhållanden, hänvisades till framställningen i det föregående.

I detta sammanhang ville departementschefen erinra, att förslag sedan åtskilliga år tillbaka förelegat om uppförande av en nybyggnad för småskoleseminariet i Haparanda. För ändamålet hade riksdagen hittills på riksstaten anvisat anslag om tillhoppa 350,000 kronor. Dessa medel skulle dock jämlikt av Kungl. Maj:t meddelat beslut tills vidare användas endast till bestridande av kostnaderna för uppgörande av byggnadsritningar, entreprenadhandlingar och dylikt. Däremot finge själva byggnadsarbetena icke påbörjas förr-

än Kungl. Maj:t därtill lämnat tillstånd. Med hänsyn till den utredning beträffande spörsmålet om småskoleseminariernas organisation, som av departementschefen ifrågasatts, torde detta byggnadsföretag icke böra under budgetåret 1941/42 komma till utförande.

Utskottet anser i likhet med departementschefen önskvärt att en närmare utredning verkställas av skolöverstyrelsen beträffande de besparingar, som kunna ernås genom en förenkling av den nuvarande småskoleseminarieorganisationen, så att denna fråga kan komma under bedömning i samband med anslagsberäkningarna för budgetåret 1942/43. Med anledning av den av departementschefen omförmälda skrivelsen från fångvårdsstyrelsen den 11 mars 1941 anser utskottet sig böra framhålla, att därest skolöverstyrelsen vid berörda utredning skulle komma till den uppfattningen att småskoleseminariet i Växjö borde nedläggas, undersökning i första hand syntes böra verkställas, huruvida icke seminariets byggnader med tillhörande trädgårdsområde borde disponeras för något annat undervisningsändamål.

Utskottet.

Utskottet, som biträder departementschefens förslag att elever icke intagas vid något av småskoleseminarierna under läsåret 1941/42 samt att den nuvarande seminarieorganisationen tills vidare uppehålls på sätt hittills skett, har icke heller i övrigt något att erinra mot vad departementschefen under denna punkt anfört och föreslagit.

b) Anslagsberäkningar.

För innevarande budgetår är till avlöningar vid småskoleseminarierna anvisat ett förslagsanslag å 534,400 kronor. Kungl. Maj:ts förslag innebär en anslagsminskning med 76,800 kronor till 457,600 kronor.

I fråga om personalförteckningen har *skolöverstyrelsen* erinrat, att å den samma vore uppförda 7 ämneslärare på övergångsstat, varav numera en utnämnts till adjunkt och en komme att avgå med pension vid innevarande budgetårs utgång.

Emot de verkställda anslagsberäkningarna har utskottet icke funnit något att invända. Med hänsyn till vad skolöverstyrelsen upplyst bör i personalförteckningen vidtagas den ändringen att antalet ämneslärare på övergångsstat minskas med två till fem.

Utskottet.

4. Anslagen till omkostnader och till materiel, böcker m. m. vid småskoleseminarierna.

Kungl. Maj:ts förslag innebär i fråga om det förra anslaget en minskning med 8,600 kronor och beträffande det senare en minskning med 3,000 kronor.

Vad Kungl. Maj:t föreslagit i fråga om anslag till förevarande ändamål har icke givit utskottet anledning till erinran.

Utskottet.

5. Reservationsanslag till fortbildningskurser för folk- och småskollärare.

I sitt förutnämnda betänkande hava *folkskolans besparingssakkunniga* redogjort för de svårigheter, som uppstå för lärarna, då den skola, där de tjänstgöra, förändras från högre till lägre skolform. De sakkunniga påpeka särskilt svårigheterna för de medelålders och äldre lärare, som på detta sätt tvingas börja arbetet i en för dem främmande skolform med speciella undervisningsproblem. Framförallt gällde detta vid en förändring till B 3-formen, där såväl folkskole- som småskoleklasser samtidigt skulle undervisas. De sakkunniga önskade icke medverka till en av ekonomiska skäl betingad förändring av skolväsendet till i vissa fall lägre skolformer, utan att garantier i görligaste mån erhöles för att nämnda skolformer kunde giva ett undervisningsresultat, som vore fullt tillfredsställande. Lärarna borde därför skickliggöras för arbetet i de lägre skolformer, i vilka de genom rationaliseringen kunde komma att placeras. Lämpligaste sättet härför syntes vara anordnande av fortbildningskurser, och de sakkunniga framhölle med styrka det ändamålsenliga i att sådana kurser komme till stånd.

De *folkskolinspektörer*, som yttrat sig över besparingssakkunnigas förslag rörande fortbildningskurser, hava i regel tillstyrkt detsamma. Ett par hava dock ställt sig tveksamma, särskilt med hänsyn till kostnaderna men även därför, att de ansåge, att lärarna själva kunde sätta sig in i den nya arbetstekniken. De folkskolinspektörer, som tillstyrka att kurser anordnas, framhålla bland annat svårigheterna för lärarna att göra sig förtrogna med metodiken i småskolan. En anser till och med, att en skolas övergång från B 2- till B 3-form icke borde ske, förrän läraren beretts tillfälle att genomgå en fortbildningskurs. Ett par inspektörer framhålla nödvändigheten av att lärarna erhålla stipendier under kurserna eller att kurserna kombineras med resestipendier för studier av lägre skolformer.

Skolöverstyrelsen har livligt instämt i vad de sakkunniga på denna punkt anført. Då det kunde antagas, att seminarieeleverna, sedan de utexamine-rats, komme att få sin tjänstgöring förlagd till B 3-skolor i större utsträckning än vad hittills varit fallet, hade överstyrelsen i ett cirkulär till folkskoleseminariernas rektorer påpekat, att seminarieelevernas praktiska utbildning i högre grad än hittills borde taga sikte på den mera svårskötta B 3-skolformen. Denna överstyrelsens åtgärd vore emellertid icke tillräcklig, enär den endast kunde nå de blivande lärarna. Just nu torde det vara ännu viktigare att söka nå de äldre lärarna.

Fortbildningskurserna för folkskollärare borde icke vara alltför kortvariga. Om de skulle bli till verklig nytta för kursdeltagarna, borde de nämligen omfatta icke blott föreläsningar rörande B 2- och B 3-skolornas metodik utan även auskultationer, undervisningsövningar och

studiebesök, vilket gjorde, att de måste utsträckas över en rätt lång tidrymd. Givetvis borde man icke samla lärare till en sådan kurs utan att även giva dem en orientering i viktigare psykologiska och pedagogiska frågor samt aktuella spörsmål inom skolans olika ämnen. Kurserna borde lämpligen omfattas *större delen av vårterminen 1942*, alltså omkring 20 veckor.

De sakkunniga hade beräknat, att omkring 200 skolor skulle komma att förändras från B 1- till B 2-form och omkring 300 skolor från B 2- till B 3-form. Givetvis kunde icke alla de lärare, som bleve påtvingade en lägre skolform, nås genom fortbildningskurser. Å andra sidan borde kurserna icke uteslutande reserveras för denna lärarkategori. Det vore svårt att redan nu avgöra, huru många kursdeltagare man borde räkna med under vårterminen 1942, men antalet borde icke understiga 100. Lämpligen borde man beräkna 5 kurser med omkring 20 deltagare i varje kurs.

Vid kostnadsberäkningarna vore först att märka, att varken rektor, ämneslärare eller övningsskollärare kunde göra anspråk på något särskilt arvode för sin medverkan i kursen, enär det syntes kunna ordnas så, att denna medverkan inrymdes i deras undervisningsskyldighet. I den mån övningslärare deltog och deras antal tjänstgöringstimmar på så sätt utökades, komme detta däremot att medföra kostnader.

I viss utsträckning måste utomstående krafter anlitas för föreläsningar, demonstrationer m. m. Vid de kurser av liknande art, som tidigare under ett antal år anordnats vid småskoleseminarierna, hade för nämnda ändamål beräknats ett belopp av 800 à 1,100 kronor för varje kurs. Ett så stort belopp torde i nu förevarande fall icke vara behöfligt. Med hänsyn till att kostnaderna borde i möjligaste mån hållas nere, ville överstyrelsen för ändamålet föreslå högst 500 kronor för varje kurs eller sammanlagt 2,500 kronor.

Själva undervisningen vid kurserna komme alltså att förorsaka rätt små direkta kostnader. Däremot komme givetvis kursdeltagarnas avlöning och eventuella traktamentsersättning att uppgå till rätt stora belopp.

Med de sålunda föreslagna kurserna skulle man kunna nå ungefär 100 folkskollärare. Det vore emellertid sannolikt, att många lärare, vilka vore i behov av en fortbildningskurs och önskade bevista en sådan, icke ansåge sig kunna lämna sin skola under en hel vårtermin, även om de under denna tid finge behålla sina löneförmåner. Många av dessa skulle däremot kunna avstå en del av sina sommarferier för att erhålla behöflig fortbildning. För att nå även dessa lärare ville överstyrelsen därför föreslå, att, utöver de längre kurserna, ett antal *kortare sommarkurser* om fyra veckor anordnades år 1942. Då kostnaderna härför komme att falla på budgetåret 1942/43, behövde förslag angående sommarkurserna icke föreläggas 1941 års riksdag.

Med de föreslagna kurserna vunnes även en annan fördel. De omkring 100 lärare, som under vårterminen 1942 skulle deltaga i kurserna, behövde sannolikt lika många vikarier. Och då arbetslösheten bland folkskollärarna under nämnda termin väntades vara rätt stor, betydde detta vikariebehov en betydande lättning i arbetslösheten. En ganska betydande arbetslöshet vore att vänta jämväl bland småskollärarinnorna under de närmaste åren, och det vore därför betydelsefullt, om man genom anordnande även av *fortbildningskurser för ordinarie småskollärarinnor* kunde bereda tjänstgöring åt ett icke alltför litet antal vikarier.

Överstyrelsen föresloge anordnande av 4 dylika kurser à 700 kronor (= 2,800 kronor).

Skolöverstyrelsen ville sålunda föreslå tre olika slag av fortbildningskurser för folk- och småskollärare:

1) Fem kurser för folkskollärare under vårterminen 1942. Kurserna skulle omfatta omkring 20 veckor och mottaga sammanlagt omkring 100 deltagare (kostnad: $5 \times 500 = 2,500$ kronor).

2) Fem kurser för folkskollärare under sommaren 1942. Kurserna skulle pågå under fyra veckor med ett sammanlagt deltagarantal av omkring 100. Medel för anordnande av dessa kurser skulle begäras först av 1942 års riksdag (anslag erfordrades först budgetåret 1942/43).

3) Fyra kurser för småskollärarinnor under vårterminen 1942. Dessa kurser skulle omfatta omkring 17 veckor och mottaga sammanlagt omkring 80 deltagare (kostnad: $4 \times 700 = 2,800$ kronor).

Härtill komme kostnader för traktamenten. Överstyrelsen föresloge för detta ändamål 3 kronor för dag och beräknade de sammanlagda kostnaderna till omkring 66,000 kronor, varav omkring 40,000 kronor belöpte på de längre kurserna för folkskollärare och återstoden på kurserna för småskollärarinnor.

För de av skolöverstyrelsen föreslagna fortbildningskurserna under vårterminen 1942 erfordrades sålunda enligt överstyrelsens beräkningar följande anslag:

till kursernas anordnande	5,300 kronor
» dagtraktamenten åt deltagarna	66,000 »
	<u>Summa 71,300 kronor.</u>

Statskontoret har anfört, att, då kursdeltagarna skulle äga uppbära oavkortad lön under kurstiden, måste till de av överstyrelsen beräknade kostnaderna läggas avlöning till vikarier för de tjänstlediga lärarna, varför den verkliga kostnaden för kursverksamheten syntes belöpa sig till icke mindre än omkring 400,000 kronor. Givetvis vore det ur pedagogisk synpunkt angeläget, att folk- och småskollärarna i möjligaste mån skickliggjordes för de nya arbetsuppgifter, som kunde komma att åläggas dem genom rationaliseringen av folkskoleväsendet. Enligt statskontorets mening stode emellertid de med den föreslagna kursverksamheten förbundna kostnaderna för statsverket icke i rimlig proportion till de resultat, som kunde ernås genom denna verksamhet. I likhet med ett par av de av överstyrelsen hörda folkskolinspektörerna ansåge statskontoret, att lärarna själva borde kunna sätta sig in i den nya arbetstekniken. I vart fall måste ämbetsverket bestämt avstyrka, att kursverksamheten gäves den omfattning, som överstyrelsen tänkt sig. Därest någon efterutbildning av vissa lärargrupper skulle anses ofrånkomlig, borde sådan efterutbildning ordnas genom kortare sommarkurser.

Skolöverstyrelsen har genmält, att behovet av kurserna vore en följd av omfattande besparingsåtgärder, som tillförde statsverket stora besparingar för framtiden. Med hänsyn härtill innebure ett beviljande av anslag till kurserna endast, att en del av de väntade besparingarna inträdde något

senare än vad eljest skulle kunna ske. Överstyrelsen ville ännu en gång framhålla det önskvärda i att kurserna komme till stånd.

Allmänna lönenämnden har, under förutsättning att de ifrågasatta fortbildningskurserna ansåges böra komma till stånd, ansett sig icke hava något att erinra mot skolöverstyrelsens förslag i denna del.

Departementschefen har för egen del anfört:

I likhet med de sakkunniga och skolöverstyrelsen funne departementschefen det önskvärt, att en kursverksamhet av denna art komme till stånd. Å andra sidan måste de höga kostnaderna framkalla starka betänkligheter. Då emellertid åtgärderna torde böra betraktas som ett led i det rationaliseringsarbete, som nu påginge inom folkskoleväsendet, ville departementschefen icke motsätta sig ett genomförande av förslaget i skäligen omfattning. Såsom av statskontorets yttrande framginge, stege de faktiska kostnaderna för kursverksamheten till icke mindre än omkring 400,000 kronor, därest kurserna skulle pågå samtidigt med skolundervisningen och vikarier för de i kurserna deltagande därför måste anställas. På grund härav funne departementschefen det i likhet med statskontoret nödvändigt, att utbildningskurserna förlades till sommaren. Av skolöverstyrelsens utredning syntes framgå, att kursverksamheten kunde bli till nytta, även om kurserna förlades till en tidpunkt, då seminariernas övningsskolor icke kunde disponeras.

Departementschefen föreslog, att för ändamålet anvisades ett anslag av 30,000 kronor, inom vars ram den kursverksamhet borde anordnas, som prövades oundgängligen erforderlig. Ehuru det vore sannolikt, att kurserna kunde anordnas först sommaren 1942, syntes det lämpligt, att anslaget anvisades redan för budgetåret 1941/42 i syfte att underlätta planläggningen av kurserna och förberedelsearbetet. Med hänsyn härtill torde anslaget böra betecknas såsom reservationsanslag. Lämpligen torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att, därest riksdagen anvisade medel för ändamålet, meddela bestämmelser i ämnet i anslutning till det av skolöverstyrelsen framlagda förslaget.

I de likalydande *motionerna I: 217 och II: 290* yrkas, som nämnts, att det av Kungl. Maj:t äskade anslaget måtte höjas till det av skolöverstyrelsen begärda beloppet, 71,300 kronor. Till stöd härför anföres bland annat:

Departementschefen hade funnit det önskvärt, att en kursverksamhet i likhet med vad de sakkunniga och skolöverstyrelsen föreslagit komme till stånd, men hade ansett kostnaderna böra giva anledning till en sådan begränsning av kursprogrammet, att utbildningskurserna förlades till sommaren. Därigenom vunnnes visserligen, att statsverket komme att slippa kostnaderna för avlöning till vikarier för de lärare, som vore tjänstlediga på grund av fortbildningskurs, men å andra sidan torde betydelsen av en sålunda begränsad kursverksamhet bli ganska ringa. Dels måste den komma att omfatta ett relativt litet antal lärare och lärarinnor, och dels måste det betecknas som mindre tillfredsställande att uteslutande begränsa kursverksamheten till en tid, då skolundervisningen vore inställd och kursdeltagarna icke kunde beredas tillfälle till auskultationer, undervisningsövningar och studiebesök.

Med hänsyn härtill syntes det angeläget, att en väsentlig del av kursverksamheten förlades till vårterminen 1942. Naturligtvis torde kunna övervägas, huruvida icke fortbildningskurserna under skoltiden kunde göras kortare än 20 veckor, exempelvis 10 à 12 veckor. En sådan avkortning av kurstiden

komme att i motsvarande grad minska kostnaderna och borde kunna accepteras före en kursverksamhet, som uteslutande vore förlagd till sommarferierna. Men med hänsyn till undervisningsresultatet torde frågan om bifall till skolöverstyrelsens förslag i första hand böra övervägas.

Utskottet.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår hava folkskolans besparings-sakkunniga beräknat att omkring 200 skolor skulle komma att förändras från B 1- till B 2-form och omkring 300 skolor från B 2- till B 3-form. Skolöverstyrelsen har framhållit, att bland de svårigheter, som mötte särskilt läraren i en B 3-skola, torde böra nämnas den första läsundervisningen i småskolan, vilken måste te sig som ett synnerligen vanskligt problem för en äldre lärare, som tidigare aldrig sysslat därmed. Enligt utskottets mening synes detta problem så vitt möjligt i första hand böra lösas på så sätt, att härför lämpliga folkskollärarinnor inom vederbörande distrikt överflyttas till B 3-skolor. För de äldre manliga och kvinnliga folkskollärare, som sakna erfarenhet beträffande undervisning i dylika skolor, torde särskilda utbildningskurser givetvis vara av värde. För att dessa kurser emellertid skola kunna giva fullt utbyte torde desamma böra läggas icke enbart som sommarkurser utan även omfatta viss del av terminen, varigenom möjlighet beredes kursdeltagarna till auskultationer, undervisningsövningar och studiebesök. Utskottet vill därför förorda att vårterminen 1942 anordnas förslagsvis fem kurser för folkskollärare, omfattande tio à tolv veckor, varigenom utskottet tillmötesgått vad i motionerna I: 217 och II: 290 alternativt ifrågasatts. En höjning av anslaget till ifrågavarande kursverksamhet utöver av Kungl. Maj:t föreslaget belopp, vilket i nämnda motioner påyrkats, kan utskottet för sin del icke tillstyrka. Anordnande av fortbildningskurser för småskollärarinnor anser utskottet för närvarande icke böra ifrågakomma, varför utskottet icke kan biträda det i motionen II: 275 gjorda yrkandet. Den av departementschefen angivna kostnadsramen, 30,000 kronor, torde giva utrymme för ovannämnda kursers anordnande och eventuellt även för dessa kursers utsträckande till viss tid av ferierna. Utskottet har icke förbisett, att den ståndpunkt utskottet sålunda intagit kommer att medföra vissa ökade kostnader i form av avlöning till vikarier för de i kurserna deltagande tjänstlediga lärarna, vilka under denna tid torde böra åtnjuta oavkortad lön. Då utskottet emellertid ansett fortbildningskursernas ändamål i hög grad komma att främjas genom den av utskottet förordade anordningen, finner utskottet ifrågavarande merkostnad befogad och tillräddig. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att meddela erforderliga bestämmelser i ämnet och härvid även till prövning upptaga frågan var kurserna lämpligen böra förläggas.

6. Förslagsanslaget till folkundervisningens befrämjande i rikets nordligaste gränsorter m. m.

Detta anslag är för innevarande budgetår uppfört med 150,000 kronor och har beräknats bliva belastat med 70,000 kronor för språktillägg enligt

kungörelsen 1938: 638 och med 80,000 kronor för andra med anslaget avsedda ändamål.

a) Språktillägg.

Språktillägg enligt kungörelsen 1938: 638 (jfr kungörelserna 1939: 469, punkt 6, och 1940: 700, punkt 1) utgå med 180 kronor för år jämte därå belöpande rörligt tillägg till samtliga lärare vid folk- och småskolor inom tolv i kungörelsen angivna skoldistrikt, med undantag för lärare vid vissa uppräknade skolor. Såsom framgår av dåvarande departementschefens uttalande under punkten 151 i 1938 års åttonde huvudtitel och riksdagens yttrande i skrivelsen 1938: 8, punkten 145, äro språktilläggen avsedda att utgöra ersättning för de särskilda svårigheter, som äro förbundna med undervisningen av barn från finsktalande hem, och åsyfta att främja rekryteringen av lärare till vederbörande skoldistrikt.

Kungörelsen angående språktillägg gäller tills vidare till och med den 30 juni 1941. Kungl. Maj:t har den 26 april 1940 anbefallt skolöverstyrelsen att utreda frågan, huruvida omförmälda språktillägg böra utgå efter denna tidpunkt.

I fråga om språktilläggen föreligga — inberäknat det i motionerna I: 218 och II: 291 framställda yrkandet — fyra särskilda förslag:

1) Språktilläggen bibehållas med oförändrade belopp, 180 kronor, för samtliga lärare vid i huvudsak samma skolor som för närvarande (folkskolinspektörerna i Tornedalens och Norrbottens norra inspektionsområden samt domkapitlet i Luleå).

2) Språktilläggen reduceras till 150 kronor och tillerkännas endast lärare på småskolestadiet men indragas för lärare på folkskolestadiet (skolöverstyrelsen och departementschefen).

3) Språktilläggen slopas helt (statskontoret).

4) Språktilläggen reduceras till 150 kronor och bibehållas för ifrågavarande lärare på både folk- och småskolestadiet (motionerna I: 218 och II: 291).

1) Till stöd för det under 1) angivna förslaget har av *folkskolinspektören i Tornedalens inspektionsområde* anförts bland annat: Det vore ett känt förhållande, att undervisningen i skolorna inom finskspråkig och tvåspråkig bygd vore förenad med vissa speciella svårigheter. De framträdde vid undervisningen i så gott som alla skolans läroämnen, främst i småskoleklasserna men i betydande mån även på folkskolestadiet. De speciella svårigheterna vore mycket kännbara för alla lärare, såväl för finskkunniga som icke-finskkunniga. Under de senaste läsåren hade en synnerligen kännbar brist på behöriga folkskollärare förekommit inom inspektionsområdet, särskilt inom de nordligaste, mest finskspråkiga skoldistriktet. Denna brist skulle säkerligen ha varit än större, därest språktillägget icke utgått. Ungefär hälften av folkskollärarna inom bygden vore från sydligare delar av landet. De inom Tornedalen födda stannade i regel inom den egna bygden för tjänstgöring i dess skolor. Skulle språktillägget försvinna, vore det att befara, att även dylika lärare skulle söka tjänster söderut, där skolarbetet vore mindre betungande och levnadsförhållandena bekvämare. Likaså skulle rekryteringen av folkskollärare från sydligare delar av landet minskas i betänklig grad.

Domkapitlet i Luleå har understrukit dessa synpunkter och därjämte framhållit, att de stipendier, som vid folkskoleseminarierna i Umeå och Luleå utginge till elever, som förbunde sig att någon tid tjänstgöra inom finskspråkiga distrikt, visserligen vore till viss hjälp vid anskaffandet av lärare. Domkapitlet erinrade emellertid om att stipendierna icke förpliktade vederbörande till tjänstgöring inom finnbygden under längre tid än stipendierna åtnjutits, varför de ej vore till stort gagn för att binda goda lärare vid bygden.

2) *Skolöverstyrelsen* har funnit utredningen ge vid handen, att språkförhållandena i stort sett vore lika med dem, som rått år 1938. Visserligen kunde goda skäl anföras för domkapitlets förslag, men då det med hänsyn till det statsfinansiella läget torde anses nödvändigt att antingen helt indraga språktilläggen eller att åtminstone väsentligt minska utgifterna för dem, hade överstyrelsen dock ansett sig böra föreslå en anordning, som samtidigt skulle medföra en avsevärd utgiftsminskning men ändock medgiva någon ersättning åt de lärare, som framför de övriga måste genom skicklighet och ihärdighet bemästra de svårigheter, som föranleddes av språkförbistringen. Överstyrelsen föresloge, att lärarna i första och andra årsklasserna måtte fortfarande erhålla ett språktillägg, men minskat till 150 kronor för läsår.

Vid bifall till överstyrelsens förslag uppstode en besparing på i runt tal 49,000 kronor.

3) *Statskontoret* anför till stöd för sitt förslag att helt indraga språktilläggen, att en sådan åtgärd skulle under normala förhållanden möjligen föranleda en försämrad rekrytering av folk- och småskollärare i de nordligaste gränsorterna. Med hänsyn till det överskott på lärarpersonal, som torde bli en följd av vidtagna eller planerade rationaliseringsåtgärder inom folkskoleväsendet, syntes emellertid näppeligen någon lärarbrist kunna befaras uppkomma ens i dessa trakter. I betraktande härav ansåge sig statskontoret böra föreslå, att de s. k. språktilläggen tillsvidare upphörde att utgå.

4) I *motionerna I: 218* och *II: 291* framhålles, bland annat: Ett bevis på svårigheterna vid undervisning av finsktalande barn vore bland annat den ökning av tiden för den direkta undervisningen i svenska språket med 3 à 4 veckotimmar, som enligt av skolöverstyrelsen år 1935 utarbetade alternativa timplaner vore genomförd så gott som allmänt i de finskspråkiga skoldistriktet. Ifrågakvarande avvikelser från timplanerna för rikets folkskolor hade ansetts vara nödvändiga men vore också ägnade att öka lärarnas arbetsbörda, bland annat med korrigeringar av lärjungarnas skriftliga arbeten, i mycket avsevärd grad. Några avvikelser från rikets undervisningsplan beträffande omfattningen av de kurser, som vore föreskrivna för folkskolornas övriga ämnen, vore icke medgivna för de finskspråkiga skoldistriktet. Följaktligen måste lärarna i dessa skoldistrikt, trots de särskilda språksvårigheterna, tillse, att kurserna i skolans olika undervisningsämnen medhunnas. Detta ställde stora krav på lärarnas skicklighet och nit. Tack vare den utomordentliga plikttröhet och det intresse, varmed lärarna i de finskspråkiga skoldistriktet utövade sitt kall, kunde också lärjungarnas allmänna kunskapsnivå vid deras avgång från folkskolan anses vara ungefär lika tillfredsställande som i svenskspråkiga bygder. Det torde därför kunna anses vara rättvist och billigt, att samtliga lärare, vilka för närvarande åtnjöte språktillägg, även i fortsättningen erhöles någon ersättning för de särskilda svårigheter, som vore förbundna med undervisningen av finsktalande barn.

Departementschefen har funnit sig böra biträda skolöverstyrelsens förslag. *Departementschefen* hölle för troligt att med hänsyn till den starka minskningen av antalet lärartjänster inom landet det tack vare dessa lönetillägg skulle visa sig möjligt att likväl erhålla en önskvärd rekrytering till skolorna i den norra gränsbygden. Skulle detta icke visa sig bliva fallet, torde frågan böra ånyo upptagas till övervägande.

b) Övriga utgifter.

Bland de övriga utgifter, som pläga bestridas från förevarande anslag, märkas stipendier till elever vid folkskoleseminarierna i Umeå och Luleå, som förbinda sig att stå till förfogande för tjänstgöring i främsta rummet inom Luleå stifts finnbygd. Stipendierna utgå för närvarande med 400 kronor för läsår åt omkring 30 elever. Kungl. Maj:ts förslag innebär, att stipendierna skola bibehållas men deras antal begränsas till högst 21. I detta sammanhang har *departementschefen* föreslagit att de ur småskoleseminariernas stipendieanslag utgående stipendierna till elever vid småskoleseminarierna i Haparanda och Lycksele och vilka äro förbundna med skyldighet att fullgöra tjänstgöring inom vissa delar av Luleå stift, skola överflyttas till nu ifrågavarande anslag.

Departementschefens ifrågavarande förslag har icke givit utskottet anledning till erinran, varför utskottet biträder detsamma och avstyrker bifall till de i ämnet väckta motionerna I: 218 och II: 291.

Utskottet.

7. Reservationsanslaget till studielånefonden.

Kungl. Maj:ts förslag innebär, att medelsanvisningen till studielånefonden skulle ökas från 60,000 kronor till 200,000 kronor. Det belopp av 140,000 kronor, varmed medelsanvisningen skulle ökas, har avsetts för bildande av en särskild del av studielånefonden; härur skulle utdelas räntefria studielån för elever vid folk- och småskoleseminarier. Samtidigt skulle de nuvarande stipendieförmånerna upphöra att utgå och de för detta ändamål avsedda särskilda stipendieanslagen indragas.

Departementschefen har anfört, bland annat:

Lärarna inom folkskoleväsendet torde numera kunna sägas i allmänhet hava erhållit så relativt gynnsamma anställnings- och lönevillkor, att anledning icke längre föreläge att bibehålla de nuvarande till dem under utbildningstiden utgående stipendieförmånerna. På längre sikt talade även statsfinansiella skäl starkt för lämpligheten av att utbyta stipendiegåvorna mot lån med återbetalningsskyldighet. En sådan understödsform, som anslöte sig till förhållanden inom andra utbildningsområden, syntes även ur principiella synpunkter vara att föredraga framför den nuvarande. Av dessa skäl funne *departementschefen* sig böra förorda skolöverstyrelsens av

de hörda myndigheterna biträdda förslag om *stipendiernas ersättande med studielån*.

Vad den tekniska utformningen av utlåningsrörelsen beträffade, föreläge två förslag. Skolöverstyrelsen ansåge, att verksamheten borde bedrivas under i stort sett samma former som den nuvarande statliga studielåneverksamheten, d. v. s. i statens regi av statliga organ. Statskontoret däremot hade till övervägande framfört tanken att låta en enskild kreditförening sköta lånerörelsen med bidrag av statsmedel. Vid prövningen av dessa båda förslag hade departementschefen i huvudsak på de av skolöverstyrelsen anförda skälen funnit sig böra förorda överstyrelsens förslag. Då departementschefen ur många synpunkter ansåge det vara riktigt, att denna lånerörelse anordnades på samma sätt som den, vilken nu bedreves med anlitande av statens studielånefond, ville departementschefen föreslå, att verksamheten inordnades under denna fond, ur vilken redan för närvarande studielån utdelades till elever vid folk- och småskoleseminarierna, och att lånen beviljades i samma ordning som motsvarande lån till dem, som utbildade sig för andra levnadsbanor, d. v. s. av Kungl. Maj:t efter förslag av statens studielånenämnd. Emellertid torde lämpligen en särskild del av studielånefonden böra reserveras för detta ändamål. Av det anslag, som årligen anvisades till kapitalinvestering i denna fond, borde därför en viss del avses för studielån till elever vid folk- och småskoleseminarierna, varförutom låneverksamheten torde böra under studielånefonden särskilt för sig bokföras.

Även i fortsättningen torde stipendier böra tilldelas de elever, som förbunde sig att fullgöra särskild tjänstgöring i vissa norrländska skoldistrikt, inom vilka svårigheter föreläge vid lärarrekryteringen. Departementschefen utginge emellertid härvidlag från att elever, som komme i åtnjutande av stipendier av denna art, icke skulle som regel vara berättigade att samtidigt åtnjuta lån ur studielånefonden.

Utskottet.

Utskottet har ansett sig böra biträda Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag.

S. Hemställan.

Under åberopande av vad i det föregående anförts, får utskottet hemställa,

A. att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 207 och II: 276, I: 217 och II: 290, II: 275 samt I: 218 och II: 291,

1. ur personalförteckningen för folkskoleseminarierna utsluta dels en av de under rubriken Tjänstemän å ordinarie stat upptagna lärarna i trädgårdsskötsel vid enkel-seminarium i lönegraden A 14, dels ock den under rubriken Tjänstemän å övergångsstat upptagne läraren i manlig slöjd i lönegraden A 18;

2. godkänna följande avlöningsstat för folkskoleseminarierna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1941/42:

A v l ö n i n g s s t a t .

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsvis	kronor	1,672,500
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t:		
a. Arvoden åt semi- narieläkare	kronor	9,100
b. Arvoden åt semi- narielibliotekarier »		7,000
c. Arvoden åt biträ- den å rektorsexpe- ditionerna	»	5,500
d. Särskilda arvoden vid provårssemina- rier	»	15,500
e. Tilläggsarvoden åt lärare vid de vid vissa seminarier an- ordnade kurserna för utbildande av kyrkomusiker, för- slagsvis	»	5,600
	kronor	42,700
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, förslagsvis	»	177,000
4. Rörligt tillägg, förslagsvis	»	300,300
	<u>Summa kronor</u>	<u>2,192,500;</u>

3. till *Folkskoleseminarierna*: Avlöningar för budgetåret 1941/42 anvisa ett förslagsanslag av 2,192,500 kronor;

4. till *Folkskoleseminarierna*: Omkostnader för budgetåret 1941/42 anvisa ett förslagsanslag av 240,000 kronor;

5. till *Folkskoleseminarierna*: Materiel, böcker m. m. för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 40,000 kronor;

6. i personalförteckningen för småskoleseminarierna minska antalet ämneslärare på övergångsstat med två till 5;

7. godkänna följande avlöningsstat för småskoleseminarierna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1941/42:

A v l ö n i n g s s t a t .

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsvis	kronor	335,400
---	--------	---------

2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t:			
a. Arvoden åt seminarieläkare	kronor	2,150	
b. Arvoden åt seminariebibliotekarier	»	2,200	
c. Arvoden åt biträden å rektorsexpediti- onerna	»	1,100	
d. Tilläggsarvoden åt lärare i trädgårds- skötsel	»	1,050	
e. Arvode åt ett biträde för matlagningen vid seminariet i Lycksele	»	1,300	kronor 7,800
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>			
	»		54,400
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>			
	»		60,000
			<u>Summa kronor 457,600;</u>

8. till *Småskoleseminarierna*: *Avlöningar* för budgetåret 1941/42 anvisa ett *förslagsanslag* av 457,600 kronor;

9. till *Småskoleseminarierna*: *Omkostnader* för budgetåret 1941/42 anvisa ett *förslagsanslag* av 57,400 kronor; .

10. till *Småskoleseminarierna*: *Materiel, böcker m. m.* för budgetåret 1941/42 anvisa ett *reservationsanslag* av 7,000 kronor;

11. till *Fortbildningskurser för folk- och småskollärare* för budgetåret 1941/42 anvisa ett *reservationsanslag* av 30,000 kronor;

12. till *Folkskolor m. m.*: *Folkundervisningens befrämjande i rikets nordligaste gränsorter m. m.* för budgetåret 1941/42 anvisa ett *förslagsanslag* av 120,500 kronor;

13. bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 21 mars 1941 anförts, meddela bestämmelser rörande studielån för elever vid folk- och småskoleseminarier;

14. till *Studielånefonden* för budgetåret 1941/42 anvisa ett *reservationsanslag* av 200,000 kronor.

B. att motionerna I: 206 och II: 277 må anses besvarade med vad utskottet här ovan anfört.

Stockholm den 20 maj 1941.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Joh. Nilsson* i Malmö, *Oscar Olsson, Per Gustafsson, Pauli, Bergman, Sven Larsson, Carlström, Bäcklund, Björkman, Bertson* och *Persson*; samt

från andra kammaren: herrar *Jonsson* i Eskilstuna, *Svensson* i Grönvik, *Andersson* i Prästbol, *Persson* i Falla, *Holmdahl, Andersson* i Södergård, *Mårtensson, Wallentheim, Viklund, Lindholm*, fru *Alvén* och herr *Bergvall*.

Reservationer:

1) av herrar *Oscar Olsson, Bergman* och *Björkman*, vilka ansett, att utskottets yttrande (sid. 11) under kap. 1. Förslagsanslaget till Folkskoleseminarierna: Avlöningar. a) Seminarieorganisationen bort hava följande lydelse:

»Såsom av den lämnade redogörelsen framgår har skolöverstyrelsen ansett, att inga nya elever böra intagas vid folkskoleseminarierna under nästa läsår. Det främsta skälet härtill är, att en arbetslöshet av rätt stor omfattning torde vara att vänta och att densamma knappast torde kunna helt hävas förrän under läsåret 1946/47. Det synes därför enligt utskottets mening icke tillrådligt att medgiva någon ny elevintagning hösten 1941. Utskottet måste alltså ställa sig avvisande såväl till departementschefens förslag angående Luleåseminariets särställning som till det i motionerna I: 207 och II: 276 framställda yrkandet. I detta sammanhang vill utskottet emellertid framhålla, att det torde förefinnas ett visst mindre antal elever, som av olika anledningar icke kunnat fullfölja sin genomgång av första klassen vid de folkskoleseminarier, som under innevarande läsår haft undervisning anordnad i denna klass. Dessa elever synas enligt utskottets mening böra beredas tillfälle att genomgå den avbrutna undervisningen genom att vid ett seminarium — förslagsvis seminariet i Göteborg,

som är förenat med provårskurs — under läsåret 1941/42 upprättas en första klass, dock uteslutande avsedd för ifrågavarande elevmaterial.

Vad departementschefen i övrigt i detta sammanhang anfört och föreslagit har icke föranlett någon erinran från utskottets sida.»;

2) av herr *Pauli*, vilken ansett, att utskottet under kap. 1. Förslagsanslaget till Folkskoleseminarierna: Avlöningar. a) Seminarieorganisationen — under framhållande av önskvärdheten av att provårseminariernas kapacitet så vitt möjligt utnyttjades, vilken ståndpunkt tidigare intagits av departementschefen och biträts av 1940 års lagtima riksdag — bort tillstyrka bifall till motionerna I: 207 och II: 276;

3) av herrar *Oscar Olsson*, *Bergman* och *Carlström*, vilka ansett *dels* att utskottets yttrande (sid. 30) under kap. 6. Förslagsanslaget till folkundervisningens befrämjande i rikets nordligaste gränsorter m. m. bort hava följande lydelse:

»Utskottet biträder Kungl. Maj:ts förslag om nedsättning av ifrågavarande språktillägg från 180 kronor till 150 kronor. På i motionerna I: 218 och II: 291 anförda skäl anser utskottet rättvist och billigt, att språktillägg med sålunda reducerat belopp må utgå i huvudsakligen samma utsträckning som hittills. Utskottet ställer sig alltså avvisande till departementschefens förslag därom, att sådana tillägg skola utgå endast till lärare i första och andra årsklasserna och tillstyrker bifall till motionerna. I avslutning härtill bör förevarande anslag för nästa budgetår uppföras med 153,500 kronor eller med 33,000 kronor högre belopp än vad Kungl. Maj:t föreslagit.

I övrigt lämnar utskottet departementschefens förslag utan erinran.»;

dels ock att utskottets hemställan bort i nedan angivna delar erhålla följande lydelse:

»Under åberopande av vad i det föregående anförts, får utskottet hemställa,

A. att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till motionerna I: 218 och II: 291 samt med avslag å motionerna I: 207 och II: 276, I: 217 och II: 290 samt II: 275,

12. till *Folkskolor m. m.: Folkundervisningens befrämjande i rikets nordligaste gränsorter m. m.* för budgetåret 1941/42 anvisa ett *förslagsanslag* av 153,500 kronor.»